

KS. JANUSZ BORUCKI

GENEZA I PODSTAWY PRAWNE DIECEZJALNEJ I PARAFIALNEJ RADY DUSZPASTERSKIEJ W DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ

Sobór Watykański II naucza, że w Kościele partykularnym biskup spełnia zadania pasterza i ojca¹, pełniąc posługę nauczania, uświęcania i kierując powierzonym sobie ludem Bożym. Jeśli wymaga tego dobro wspólnoty diecezjalnej, biskup korzysta z przysługującej mu władzy ustawodawczej². Ustawodawstwo jest nieodłączną funkcją biskupa, którą może wykonywać na synodzie lub poza nim, jednakże może to czynić tylko w granicach prawa powszechnego, to znaczy, że wydawane przez niego ustawy nie mogą stać w sprzeczności z prawem powszechnym Kościoła. Jest to ograniczenie wynikające z natury władzy w Kościele³.

Biskup diecezjalny, posiadając władzę ustawodawczą, ma zdolność stanowienia prawa w Kościele partykularnym, a wynika to z urzędu biskupa diecezjalnego, który jest sprawowany w imieniu Chrystusa w Kościele⁴. Ustawodawstwo diecezjalne może się wzbogacić dzięki specjalnym przepisom Stolicy Apostolskiej oraz normom synodów partykularnych czy dekretem ogólnym Konferencji Biskupów⁵.

KS. JANUSZ BORUCKI – dr hab. w zakresie nauk teologicznych, dr prawa kanonicznego, wiceoficjał Sądu Biskupiego we Włocławku.

¹ Por. Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, n. 16.

² Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (KK), n. 27.

³ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego w ustawodawstwie i działalności duszpasterskiej diecezji włocławskiej po Soborze Watykańskim II*, Włocławek 2012, s. 41.

⁴ Szerzej na temat podmiotu władzy w Kościele, jakim jest biskup diecezjalny – zob. R. Sobąński, *Kościół partykularny jako podmiot prawa*, w: *Kościół i prawo*, red. J. Krukowski, t. 6, Lublin 1989, s. 9–22; W. Aymans, *Biskupia posługa rządzenia Kościołem partykularnym. O władzy biskupiej i jej wykonywaniu w świetle KPK*, w: *Kościół i prawo*, t. 6, dz. cyt., s. 23–42.

⁵ T. Pawluk, *Uwagi na temat ustawodawstwa diecezjalnego*, „Prawo Kanoniczne” (PK), 34(1991), nr 1–2, s. 25.

Wykonywanie władzy ustawodawczej przez biskupa diecezjalnego jest bardzo odpowiedzialnym zadaniem. Świadczy o tym fakt, że władzę ustawodawczą biskup wykonuje osobiście i nie może jej delegować⁶. Władzę wykonawczą (administracyjną) biskup diecezjalny wykonuje bądź osobiście, bądź przez wikariuszy generalnych lub biskupich, zgodnie z przepisami prawa; podobnie i władzę sądowniczą może wykonywać sam albo przez wikariusza sądowego (oficjała) i sędziów, według przepisów prawa⁷.

Tego rodzaju prawo konstytucyjne Kościoła nie wyklucza możliwości służenia pomocą urzędowi pasterskiemu (biskupowi) przez wszystkich wiernych, duchownych i świeckich. Wierni bowiem w myśl Soboru Watykańskiego II „zgodnie z posiadaną wiedzą, kompetencją i autorytetem mają możliwość, a niekiedy nawet obowiązek, ujawnienia swojego zdania w sprawach, które dotyczą dobra Kościoła”⁸.

To ujawnienie swojego zdania dla dobra Kościoła może przybierać formę instytucjonalną, czyli odbywać się w ramach instytucji, które ustawodawstwo kościelne nazywa radami. I tak mówimy w ustawodawstwie kodeksowym o różnych radach: biskupiej, kapłańskiej, ekonomicznej, kolegium konsultorów oraz radzie duszpasterskiej, które wspomagają biskupa diecezjalnego w zarządzaniu diecezją w różnych dziedzinach i aspektach jego apostołskiej posługi⁹. Obok rady kapłańskiej, która od czasów Soboru Watykańskiego II jest ważnym ciałem doradczym złożonym z przedstawicieli wszystkich prezbiterów Kościoła lokalnego, istotną rolę odgrywa diecezjalna rada duszpasterska. Sobór zastanawiając się nad odpowiedzialnością wiernych świeckich za Kościół postanowił, aby w Kościołach partykularnych zostały powołane do istnienia rady duszpasterskie, odrębne od pozostałych, składające się z księży, zakonników i świeckich, którym powinni przewodniczyć biskupi diecezjalni¹⁰. W parafiach natomiast podobną rolę miałyby pełnić parafialne rady duszpasterskie.

⁶ Por. KPK/1983, kan. 135 § 2, 391 § 2.

⁷ Por. tamże, kan. 391 § 2.

⁸ Por. KK, n. 37.

⁹ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, s. 236–243, 250–256.

¹⁰ Zob. J. Dyduch, *Diecezjalna Rada Duszpasterska i Rada Kapłańska*, PK, 27(1984), nr 3–4, s. 53–57; T. Pawluk, *Diecezjalna rada duszpasterska w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, PK, 28(1985), nr 1–2, s. 73–74; T. Pieronek, *Rada Kapłańska: powstanie, rozwój, problematyka*, „Analecta Cracoviensia”, 9(1977), s. 393–395; R. Bączek, *Recepcja uchwał Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego w prawie partykularnym Kościoła łomżyńskiego*, Warszawa – Łomża 2010, s. 105–106; J. Krukowski, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011, s. 196–199.

Urzeczywistnianie się Kościoła powszechnego zgodnie z duchem *Vaticanum II* i według wskazań prawodawstwa posoborowego dokonuje się w konkretnych Kościołach partykularnych. Niniejszy artykuł ukazuje recepcję ustawodawstwa powszechnego do prawodawstwa, a tym samym życia Kościoła wrocławskiego w zakresie ustanowienia i funkcjonowania rad duszpasterskich na szczeblu diecezji oraz parafii.

1. Podstawy prawne funkcjonowania diecezjalnej rady duszpasterskiej

Z inicjatywą ustanowienia w diecezjach rad duszpasterskich wystąpił Sobór Watykański II w dekrete o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*: „Jest bardzo pożądane, aby w każdej diecezji ustanowiono specjalną radę duszpasterską, której przewodniczyłby sam biskup diecezjalny i w której uczestniczyliby specjalnie dobrani duchowni, zakonnicy i świeccy. Zadaniem tej rady będzie badanie i rozważanie wszystkiego, co odnosi się do działalności duszpasterskiej, oraz wyciąganie z tego praktycznych wniosków” (n. 27) oraz w dekrete o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*: „W diecezjach, o ile to możliwe, niech istnieją rady, które będą wspierać działalność apostołską Kościoła czy to na polu ewangelizacji i uświęcenia, czy to na terenie charytatywnym oraz w innych działaniach przy zgodnej współpracy kapłanów i zakonników ze świeckimi. Takie rady będą mogły służyć wzajemnej koordynacji różnych świeckich stowarzyszeń i inicjatyw, przy zachowaniu charakteru każdego z nich oraz ich autonomii” (n. 26). Sobór nie nakazywał, tylko zalecał powołanie tej instytucji w diecezji.

Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* Pawła VI z 6 sierpnia 1966 roku, zawierające normy wykonawcze do dekretu soborowego *Christus Dominus*, również nie nakazywało ustanowienia w diecezji rady duszpasterskiej. Okólnik Kongregacji ds. Duchowieństwa z 15 marca 1972 r. dotyczący rad duszpasterskich, nawiązując do Synodu Biskupów z 1971 roku stwierdza, że ustanowienie diecezjalnej rady duszpasterskiej staje się coraz bardziej pożądane z uwagi na okoliczności i sytuację panującą w świecie. Konferencje biskupów poszczególnych krajów powinny ustalić, a nawet stworzyć warunki do powołania rad duszpasterskich. Instrukcja Kongregacji ds. Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago* z 22 lutego 1973 r. przypominała potrzebę ustanowienia diecezjalnej rady duszpasterskiej, która chociaż nie jest nakazana, lecz tylko zalecana, to jednak biskup powinien ją ustanowić, jeśli jej

powołanie jest przydatne. Oprócz zalecenia ustanowienia diecezjalnej rady duszpasterskiej prawodawstwo posoborowe dało ogólne wytyczne dotyczące sposobu jej powołania. Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* postanawia, że może być ustanowiona w różny sposób oraz że mają do niej należeć kapłani, zakonnicy i świeccy specjalnie przez biskupa wyznaczeni. Wspomniany wyżej okólnik Kongregacji ds. Duchowieństwa stwierdza, że jest wskazane, aby rada duszpasterska w miarę możliwości była jakimś obrazem całej diecezji oraz że przynajmniej pewna jej część powinna pochodzić z wyboru. Okólnik zaleca, aby część członków rady rekrutowała się z kapłanów i świeckich pełniących funkcję o zasięgu diecezjalnym. Ostateczną formę ustanowienia diecezjalnej rady duszpasterskiej okólnik pozostawił uznaniu biskupa, zalecając jednak, aby większość składu stanowili wierni świeccy¹¹.

Rada duszpasterska to stały organ biskupa diecezjalnego, złożony z wybranych wiernych zarówno duchownych, jak i świeckich, działających z inicjatywy i pod przewodnictwem samego biskupa diecezjalnego, służąca pomocą temuż biskupowi w rozpoznawaniu potrzeb duszpasterskich w diecezji oraz w podejmowaniu wniosków praktycznych w tej dziedzinie¹².

Tak określona diecezjalna rada duszpasterska jest potrzebna w dzisiejszym Kościele partykularnym z wielu względów. Jej ustanowienia domaga się przede wszystkim misja Kościoła, a więc szeroki front i zakres prac duszpasterskich. Pracom tym można podołać tylko przy aktywnym współdziałaniu szerokiego kręgu wiernych¹³.

Obowiązujący Kodeks prawa kanonicznego w czterech kanonach (511–514) przedstawia elementy charakterystyczne diecezjalnej rady duszpasterskiej, a mianowicie: ustanowienie, skład osobowy, kompetencje i zadania, trwałość oraz miejsce biskupa diecezjalnego w jej strukturze.

W poszczególnych diecezjach, jeśli przemawiają za tym okoliczności duszpasterskie, powinna być ustanowiona rada duszpasterska, która działając pod zwierzchnictwem biskupa, ma zadanie badania i rozważania wszystkiego, co dotyczy duszpasterskiej działalności w diecezji, oraz przedkładania wynikających z tego wniosków praktycznych¹⁴. Zgodnie z wolą prawodawcy kościelnego powołanie i status rady duszpasterskiej

¹¹ J. Dyduch, *Diecezjalna Rada Duszpasterska...*, art. cyt., s. 57–59.

¹² T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., s. 251.

¹³ Por. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Poznań 1999, s. 49–58.

¹⁴ Por. KPK/1983, kan. 511; Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Pastores gregis*, n. 44.

mają regulować przepisy prawa partykularnego oraz statuty. Drugi Polski Synod Plenarny (1991–1999) poświęcił diecezjalnym radom duszpasterskim niewiele miejsca. Wezwał jednak biskupów do nadania im odpowiedniej rangi i do uaktywnienia ich działalności¹⁵.

Kodeks prawa kanonicznego stanowi ogólnie: „Rada duszpasterska składa się wiernych [...] wyznaczonych w sposób określony przez biskupa diecezjalnego”¹⁶. Sposób powołania członków rady jest taki, jaki ustali biskup diecezjalny. Członkowie rady otrzymują swój mandat od biskupa diecezjalnego. Statut tej rady, zatwierdzony przez biskupa, może określić, że część kandydatów do rady wyłonią wybory regionalne lub środowiskowe, część członków wchodzi do rady z urzędu, część zaś mianuje bezpośrednio biskup. Z wyborów pochodzą zwykle kandydaci duchowni jako reprezentanci regionów duszpasterskich. Kandydatów osób świeckich zazwyczaj zgłaszają proboszczowie lub dziekani, po odpowiedniej konsultacji. Przed mianowaniem zakonnika lub zakonnicy biskup powinien uzyskać zgodę kompetentnego przełożonego lub przełożonej¹⁷.

Co do kryteriów, według których należy wyłaniać kandydatów lub powoływać członków rady, to kan. 512 § 2 KPK stwierdza: „Do rady duszpasterskiej należy dobierać wiernych w taki sposób, żeby jej skład był rzeczywistym odzwierciedleniem całej części Ludu Bożego stanowiącego diecezję, z uwzględnieniem różnych regionów diecezji, warunków społecznych i zawodowych oraz udziału, jakie osoby pojedyncze lub zrzeszone mają w apostołstwie”. Członkami rady powinni być katolicy światli, roztropni i odważni, którzy mają świadectwem swojego życia i słowa głosić Chrystusa i zasady ewangeliczne. Powinni kształtować w swoim środowisku własną opinię i szerzyć poprawne poglądy, zgodnie z nauczaniem Kościoła¹⁸.

Kodeks prawa kanonicznego stanowi, że diecezjalną radę duszpasterską ustanawia się na czas określony, zgodnie z przepisami statutu nadanego przez biskupa¹⁹. Diecezjalna rada duszpasterska jest ze swej

¹⁵ II Polski Synod Plenarny (1991–1999), *Potrzeby i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III Tysiąclecia Chrześcijaństwa*, Poznań 2001, n. 44–46, s. 22–23.

¹⁶ KPK/1983, kan. 512 § 2.

¹⁷ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., s. 253.

¹⁸ J. Gręźlikowski, *Diecezjalna rada duszpasterska wyrazem udziału osób duchownych i wiernych świeckich w życiu Kościoła partykularnego*, „Miesięcznik Diecezji Włocławskiej – Kronika”, 96(2013), s. 97.

¹⁹ KPK/1983, kan. 513 § 1.

natury organem stałym, jednakże w przypadku członków ma charakter tymczasowy. O tym, jak długo trwa kadencja rady, decyduje statut. Przepis o kadencyjności nie dotyczy tych członków rady, którzy weszli do niej z racji zajmowanego urzędu. Kadencja tych osób kończy się z chwilą utraty urzędu.

W myśl kan. 513 § 2 KPK z chwilą zawakowania stolicy biskupiej ustaje rada duszpasterska. Administrator diecezji nie może korzystać z rady duszpasterskiej. Nowy pasterz diecezji może skład diecezjalnej rady duszpasterskiej potwierdzić w całości lub w części i korzystać z niej do końca kadencji lub zarządzić nowe wybory do rady.

Działalność diecezjalnej rady duszpasterskiej jest całkowicie podporządkowana władzy biskupa diecezjalnego, dlatego posiada jedynie głos doradczy. Do wyłącznej kompetencji biskupa diecezjalnego należy zwoływanie rady, przewodniczenie jej posiedzeniom oraz zatwierdzenie i publikowanie wniosków praktycznych przedłożonych przez radę²⁰.

Diecezjalnej radzie duszpasterskiej przysługuje głos doradczy, co wynika ze struktury Kościoła partykularnego i z natury kapłaństwa hierarchicznego, gdzie na podstawie najstarszej tradycji, tylko posiadający sakrament kapłaństwa legalnie rządzą i kierowali Kościołem²¹. Stąd spraw przedłożonych przez biskupa diecezjalnego rada nie rozstrzyga w sposób ostateczny. Poprzez swoje rady i opinie niejako przygotowuje ona decyzje biskupa²².

Precyzując zadania diecezjalnej rady duszpasterskiej, można stwierdzić, że polegają one na wspieraniu biskupa diecezjalnego poprzez przedkładanie mu skutecznych i rozważnych rad i propozycji co do dzieł misyjnych, katechetycznych i duszpasterstwa o zasięgu diecezjalnym; formacji doktrynalnej i ożywiania życia sakramentalnego wiernych; niesienia pomocy kapłanom w ich pracy duszpasterskiej w różnych grupach społecznych lub okręgach terytorialnych diecezji; urabianie opinii publicznej w odniesieniu do spraw dotyczących Kościoła²³.

Diecezjalna rada duszpasterska stanowi organ doradczy biskupa diecezjalnego. Jej początki są związane z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, a strukturę i zadania ukształtowało prawodawstwo posoborowe,

²⁰ KPK/1983, kan. 514 § 1.

²¹ Por. T. Pieronek, *Rada Duszpasterska: powstanie, rozwój, problematyka*, art. cyt., s. 399.

²² Zob. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, www.opoka.org.pl, n. 45.

²³ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., s. 255; R. Kamiński, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, Lublin 1997, s. 246.

w szczególności Kodeks prawa kanonicznego, oraz prawo partykularne. Omawiana rada, reprezentująca lud Boży diecezji, jest instrumentem współpracy kapłanów, zakonników i świeckich z biskupem diecezjalnym. Została powołana w celu współpracy kapłanów i wiernych świeckich z biskupem, nie zaś w celu ograniczenia jego władzy.

2. Ustanowienie rady duszpasterskiej w diecezji włocławskiej

Prekursorem ustanowienia diecezjalnej rady duszpasterskiej – podobnie jak rady kapłańskiej – w diecezji włocławskiej był biskup Antoni Pawłowski, ustanawiając 1 stycznia 1968 r. obie rady²⁴. Nastąpiło to zaledwie dwa lata po zakończeniu Soboru Watykańskiego. W myśl wskazań motu proprio *Ecclesiae Sanctae* do rady zostali powołani kapłani, siostry zakonne i wierni świeccy.

Jego następca na biskupstwie włocławskim, Jan Zaręba, dekretem z 22 stycznia 1971 r. zatwierdził statut diecezjalnej rady duszpasterskiej oraz pięciokrotnie ustanowił (1972, 1975, 1978, 1981, 1985) na trzyletnie kadencje kolejne rady²⁵. Statut stanowił, że zadaniem diecezjalnej rady duszpasterskiej jest reprezentowanie ludu Bożego i wspieranie ordynariusza diecezji w wysiłkach zmierzających do coraz doskonalszego powiązania życia religijnego wiernych i działalności pastoralnej z wymogami Ewangelii. Do rady mogły należeć tylko osoby wierzące i kompetentne w rozwiązywaniu problemów pastoralnych. W myśl statutu na czele diecezjalnej rady duszpasterskiej miał stać biskup włocławski. Do niego należało zwoływanie posiedzeń i ustalanie porządku obrad. Pomimo że rada miała tylko głos doradczy, to na posiedzeniu jesiennym miała wypracować program duszpasterski na następny rok. Oprócz posiedzeń wszystkich członków rady, w ciągu roku miały pracować jej poszczególne zespoły robocze, np. katechetyczny, charytatywny, duszpasterstwa rodzin itp., przygotowując materiały na posiedzenia gremialne. W myśl statutu kadencja rady miała trwać trzy lata²⁶.

Drugi Synod Diecezji Włocławskiej, promulgowany przez biskupa Bronisława Dembowskiego w 1994 roku, stanowi: „Kapłani powinni szczerze i otwarcie przedstawiać biskupowi to wszystko, co dotyczy potrzeb

²⁴ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa...*, dz. cyt., s. 235.

²⁵ Por. Archiwum Kurii Diecezji Włocławskiej,teczka: Rada Duszpasterska. J. Zaręba, Statut Rady Duszpasterskiej (bez sygn.).

²⁶ Tamże.

pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. Mogą to czynić osobiście lub przez radę kapłańską i radę duszpasterską czy też inne organy powołane do wspierania biskupa w jego pasterskim posługiwaniu” (statut 283). Idąc za wskazaniem prawa powszechnego, synod wrocławski podkreślił znaczenie rady duszpasterskiej jako organu łączącego kapłanów i wiernych świeckich służących radą biskupowi w podejmowaniu decyzji pastoralnych oraz tworzeniu prawa diecezjalnego.

Kolejną diecezjalną radę duszpasterską ustanowił biskup Bronisław Dembowski. Prawodawca diecezjalny postanowił, że kadencja rady miała tym razem trwać pięć lat. Po zakończeniu jej kadencji biskup Dembowski nie ustanowił nowej rady duszpasterskiej²⁷. Brak diecezjalnej rady duszpasterskiej sprawia, że biskup traci jedną z instytucji świadczących pomoc przy podejmowaniu decyzji i stanowieniu prawa diecezjalnego.

3. Geneza instytucji parafialnej rady duszpasterskiej

Parafia jest wspólnotą uczniów Chrystusa, którzy słuchają Jego słowa, składają cześć Bogu i służą sobie nawzajem. Można więc mówić, że parafia to wspólnota wiary, kultu i miłości braterskiej²⁸.

Budowanie parafii jako wspólnoty jest trudne, szczególnie w środowiskach miejskich, ponieważ istnieje tam większa anonimowość i brak bezpośredniej relacji między parafianami. Potrzebne są więc różnorodne formy i metody służące jej rozwojowi, a także potrzeba wielu podmiotów uczestniczących w tym procesie. Wśród tych osób i gremiów w budowaniu wspólnoty parafialnej znaczącą rolę powinna odgrywać parafialna rada duszpasterska. Jako swego rodzaju mała grupa parafialna służy ona umocnieniu wiary jej członków, a także oddziaływaniu na innych parafian. Specyficzne oddziaływanie tych gremiów małych grup związane jest z ich zaangażowaniem w organizowanie i realizację funkcji nauczycielskiej parafii. Parafialna rada duszpasterska uczestniczy, pod kierunkiem proboszcza, w planowaniu, organizowaniu i realizowaniu życia liturgicznego oraz wspólnoty parafialnej. Na tym gremium spoczywa zatem szczególna odpowiedzialność za budowanie parafii jako wspólnoty kultu. Parafia uczestniczy w realizacji funkcji pasterskiej Kościoła²⁹. Realizacja funkcji

²⁷ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa...*, dz. cyt., s. 236.

²⁸ Por. R. Kamiński, *Urzeczywistnianie się Kościoła dzisiaj*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 159.

²⁹ Por. tenże, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, dz. cyt., s. 72–83.

kierowniczej należy do proboszcza, który ma władzę własną, zwyczajną i bezpośrednią, a także do jego duchownych współpracowników. W realizacji tej funkcji wspomaga proboszcza także parafialna rada duszpasterska, która uczestniczy w prowadzeniu wspólnoty parafialnej do zbawienia zarówno w wymiarze doczesnym, jak i eschatologicznym. Szczególną rolę do odegrania ma parafialna rada duszpasterska w realizacji działalności charytatywnej i w duszpasterstwie społecznym na terenie parafii. Chodzi tu zarówno o planowanie, organizowanie, jak i realizację szeroko rozumianej działalności charytatywnej: pomocowej, edukacyjnej, rekreacyjnej, itd.³⁰

Początków instytucji parafialnej rady duszpasterskiej należy doszukiwać się w postanowieniach Soboru Watykańskiego II. Ogólne dyrektywy w sprawie rad duszpasterskich zostały umieszczone przede wszystkim w dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (n. 27) oraz dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (n. 26). Wprawdzie zalecenia te odnoszą się wprost do diecezjalnej rady duszpasterskiej, ale mogą być one traktowane jako wskazania dotyczące wspólnoty parafialnej.

Normy wykonawcze do dekretu *Christus Dominus* zawiera motu proprio *Ecclesiae Sanctae* Pawła VI z 6 sierpnia 1966 roku, kolejne normy wykonawcze zostały umieszczone w okólniku Kongregacji ds. Duchowieństwa *Omnes christifideles* z 24 stycznia 1973 roku (n. 9–12) oraz instrukcji o pasterskich zadaniach biskupów *Ecclesiae imago* (n. 179) wydanej przez Kongregację ds. Biskupów w dniu 22 lutego 1973 roku. Przepisy te odnosiły się zasadniczo do diecezjalnej rady duszpasterskiej. Okólnik Kongregacji ds. Duchowieństwa stwierdza jednak, że nie ma przeszkód, aby na terenie diecezji tworzono rady o identycznym charakterze i funkcji, parafialne lub rejonowe. Podobne stwierdzenie zawiera instrukcja *Ecclesiae imago*³¹. Regulację prawną w zakresie parafialnej rady duszpasterskiej Kodeks Jana Pawła II zawiera w kanonach 536 i 537. Kodeks nie nakazuje ustanowienia w parafiach rad duszpasterskich. Obligatoryjność ich utworzenia prawodawca kodeksowy pozostawia decyzji biskupa, który powinien wcześniej zasięgnąć opinii rady kapłańskiej (kan. 536 § 1). W skład parafialnej rady duszpasterskiej wchodzi dwie grupy członków. Do pierwszej grupy należą proboszcz jako jej przewodniczący,

³⁰ D. Lipiec, *Rola Parafialnej Rady Duszpasterskiej w budowaniu wspólnoty parafialnej*, „Ateneum Kapłańskie”, 159(2012), z. 3(622), s. 549.

³¹ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa...*, dz. cyt., s. 236.

księży współpracownicy (wikariusze i katecheci) oraz rektorzy kościołów znajdujących się w granicach parafii. Inni wierni mogą zostać członkami rady z nominacji proboszcza³². Kodeks prawa kanonicznego stanowi, że parafialna rada duszpasterska działa pod przewodnictwem proboszcza (kan. 536 § 1), posiada jedynie głos doradczy i kieruje się normami wydanymi przez biskupa diecezjalnego (kan. 536 § 2).

Parafialna rada duszpasterska, zawsze pod kierunkiem proboszcza i nigdy bez niego, analizuje sytuację duszpasterską w parafii, określa różne możliwości zmian i kierunków działań i przedstawia je proboszczowi jako swój głos doradczy. Rada należycie rozumiana i wykorzystywana jest instrumentem, poprzez który proboszcz i cała wspólna parafialna – każdy z właściwą sobie odpowiedzialnością – uczestniczą w życiu i misji Kościoła³³.

4. Początki parafialnych rad duszpasterskich w diecezji włocławskiej

Obowiązek ustanowienia w każdej parafii diecezji włocławskiej parafialnej rady duszpasterskiej wprowadził biskup Jan Zaręba 16 grudnia 1977 r., powołując się na postanowienia Soboru Watykańskiego II, polecenia Stolicy Apostolskiej oraz wytyczne Konferencji Episkopatu Polski z 1975 roku³⁴.

W tym samym dniu biskup Zaręba zatwierdził statut parafialnej rady duszpasterskiej. Statut w znacznym stopniu opierał się na wytycznych Konferencji Episkopatu Polski z 1975 roku. W myśl statutu, parafialna rada duszpasterska miała być zespołem gorliwych parafian, świadomych swego powołania, gotowych do czynnego udziału w życiu Kościoła i do współdziałania w realizacji jego posłannictwa. Członków rady miał powoływać proboszcz po wcześniejszej konsultacji ze swoimi współpracownikami. W jej skład oprócz proboszcza jako przewodniczącego powinni wchodzić kapłani współpracownicy proboszcza, przedstawiciele zgromadzeń zakonnych, katechetów oraz różnych stanów i zawodów. Nie mogły natomiast należeć do rady osoby będące w konflikcie ze wspólnotą parafialną, spokrewnione z proboszczem lub zatrudnione na plebanii.

³² E. Górecki, *Rady parafialne w obowiązującym prawie kościelnym*, „Colloquium Salutis”, 23–24(1991–1992), s. 336; J. Krukowski, *Prawo administracyjne...*, dz. cyt., s. 244–247.

³³ J. Borucki, *Recepcja kościelnej prawa...*, dz. cyt., s. 237.

³⁴ Por. J. Zaręba, *Dekret o Parafialnych Radach Duszpasterskich*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” (KDWł), 61(1978), s. 33.

Skład rady, powoływanej na trzyletnią kadencję, powinien uwzględniać przekrój społeczny i terytorialny parafii, licząc w zależności od wielkości parafii od 10 do 30 osób. Każdorazowy skład nowej rady powinien zostać przedstawiony kurii diecezjalnej w celu zatwierdzenia. Statut stanowił, że do zadań parafialnej rady duszpasterskiej należy: pobudzanie i rozwój inicjatywy duszpasterskiej wśród parafian, koordynowanie poczynań apostołskich, wspomaganie duchowieństwa w pracy duszpasterskiej i katechetycznej, wyrażanie opinii w sprawach pracy parafialnej. Aby rada mogła skutecznie wypełniać swoje zadania, powinna zbierać się pod przewodnictwem proboszcza przynajmniej dwa razy w roku³⁵.

Po zatwierdzeniu przez biskupa Zarębę w 1977 roku statutu parafialnej rady duszpasterskiej nie wydano w diecezji włocławskiej nowych zarządzeń regulujących funkcjonowanie rad parafialnych.

W statucie nie zostały określone szczegółowo zadania parafialnej rady duszpasterskiej. Można jednak wnioskować, że zaangażowanie pastoralne parafialnej rady duszpasterskiej oznacza jej uczestnictwo w duszpasterstwie i apostołstwie realizowanym w parafii. Wielorakie możliwości zaangażowania stoją przed parafialną radą duszpasterską w zakresie posługi nauczycielskiej. Wielu parafian nie zna podstawowych prawd wiary i zasad moralności chrześcijańskiej oraz nie poszerza wiedzy religijnej. Skutkiem ignorancji religijnej jest niski stopień tożsamości kościelnej. Rada może uczestniczyć w pogłębianiu wiedzy i tożsamości chrześcijańskiej parafian przez samodzielne realizowanie inicjatyw pastoralnych, np. wydawanie czasopisma parafialnego, zaangażowanie się w kolportaż prasy katolickiej, prowadzenie biblioteki parafialnej, organizowanie konkursów dla parafian w różnym wieku. Wielorakie są możliwości wspierania przez parafialną radę duszpasterską proboszcza w wypełnianiu przez niego posługi nauczania. Do zadań rady należy wspomaganie proboszcza w katechizacji, zwłaszcza katechezy dorosłych. Ważnym zadaniem, które ma do spełnienia rada, jest pomoc duchownym w przygotowaniu i stałej formacji lektorów posługujących w parafii.

Zaangażowanie parafialnej rady duszpasterskiej w budowanie parafii jako wspólnoty kultu wiąże się z troską o sprawowanie liturgii. Troska ta dotyczy przygotowania osób pełniących służbę przy ołtarzu i poprawne wykonywanie przez nich posługi. W podobny sposób parafialna rada duszpasterska może włączyć się w troskę proboszcza o chór parafialny

³⁵ Por. tenże, *Statut Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, KDWi, 61(1978), s. 34–36.

oraz scholę. Znaczną rolę ma do spełnienia rada parafialna w organizowaniu liturgii, a zwłaszcza obchodów świąt, odpustów, rekolekcji czy innych uroczystości parafialnych.

Parafialna rada duszpasterska uczestniczy w budowaniu parafii jako wspólnoty miłości braterskiej. Bierze ona udział w realizacji szeroko rozumianej funkcji charytatywnej. Nie powinna zastępować parafialnego zespołu Caritas, ale może wspierać go w działalności poprzez koordynowanie jego prac z innymi grupami parafialnymi oraz pomoc materialną. Aby parafia mogła coraz pełniej stawać się wspólnotą, konieczne jest – oprócz troski o najbardziej potrzebujących i współpracy z najbardziej zaangażowanymi osobami – oddziaływanie parafialnej rady duszpasterskiej na ogół parafian. Formacja ogółu parafian powinna zmierzać w kierunku pogłębienia ich świadomości religijnej i tożsamości kościelnej, pobudzania zaangażowania w liturgię parafialną i kształtowania postawy otwartości na tych, którzy nie w pełni identyfikują się z Kościołem.

Tak szeroko nakreślone zadania parafialnej rady duszpasterskiej wymagają zaangażowania wielu osób. Dokumenty Kościoła wskazują, że w radzie może zasiadać 20–30 osób. Szczególne zadania do spełnienia mają członkowie rad w tych parafiach, w których duszpasterstwo związane jest z odnową życia parafialnego³⁶.

* * *

Po Soborze Watykańskim II oczekuje się większego zaangażowania wiernych świeckich w życie Kościoła; dotyczy to szczególnie ich udziału w radach zarówno na poziomie diecezji (diecezjalna rada duszpasterska) jak i parafii (parafialna rada duszpasterska). Poprzez uczestnictwo w radach duszpasterskich różni wierni świeccy mogą świadczyć pomoc swoim pasterzom w podejmowaniu decyzji dotyczących duszpasterstwa oraz przez swoją działalność angażować się w realizację posługi nauczania, uświęcania i rządzenia. Zanim jednak rada zostanie wybrana, kandydaci powinni być świadomi czekających ich zadań oraz oczekiwań pasterzy i wiernych. Konieczna jest stała formacja członków rad, w szczególności parafialnej rady duszpasterskiej. Potrzebna jest formacja duchowa, w której ważną rolę odgrywa rozważanie słowa Bożego i systematyczne przystępowanie do sakramentów.

³⁶ Por. D. Lipiec, *Rola Parafialnej Rady Duszpasterskiej...*, art. cyt., s. 551–554.